

AGNIESZKA LEGUCKA

WYKORZYSTYWANIE *QUASI*-PAŃSTW W POLITYCE ZAGRANICZNEJ FEDERACJI ROSYJSKIEJ

Cele polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej nie różnią się bardzo od celów każdego innego mocarstwa na świecie¹. To natomiast, co dystansuje ją od innych państw, to środki i metody, jakimi się posługuje, aby te cele osiągnąć. Jako byłe mocarstwo globalne ma silne aspiracje do odgrywania znaczącej roli w stosunkach międzynarodowych. *Quasi*-państwa wpisują się w rosyjską politykę zagraniczną jako instrumenty z zakresu środków politycznych, militarnych, gospodarczych, w mniejszym stopniu kulturowych. Są one wykorzystywane przede wszystkim w celu ochrony rosyjskiej strefy wpływów w kręgu „bliskiej zagranicy”, czyli regionu byłego ZSRR, nazywanego miejscem „żywotnych interesów” Rosji².

Quasi-państwa to szczególne jednostki geopolityczne, które dysponują takimi atrybutami, jak terytorium, ludność i władza, ale nie mają uznania międzynarodowego ze strony innych podmiotów tych stosunków³. Pierwotne znaczenie

---

Dr hab. AGNIESZKA LEGUCKA – Instytut Stosunków Międzynarodowych, Akademia Biznesu i Finansów Vistula; e-mail: legucka@gmail.com

¹ R. ZIĘBA, *Uwarunkowania polityki zagranicznej*, w: *Polityka zagraniczna państwa*, red. J. Kukułka, R. Zięba, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 1992, s. 35-52; TENŻE, *Cele polityki zagranicznej państwa*, w: *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, red. R. Zięba, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2004, s. 37-40; A. BRYC, *Cele polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej*, Toruń: Adam Marszałek 2004; S. BIELEŃ, *Tożsamość międzynarodowa Federacji Rosyjskiej*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR 2006.

² A. LEGUCKA, *Geopolityczne uwarunkowania i konsekwencje konfliktów zbrojnych na obszarze poradzieckim*, Warszawa: Difin 2013, s. 229-290.

³ M. KOSIENKOWSKI, *Quasi-państwo w stosunkach międzynarodowych*, „Stosunki Międzynarodowe” 38(2008), nr 3-4, s. 154-155; P. KOLSTØ, H. BLAKKISRUD, *Living with Non-recogni-*

quasi-państw odbiegało od tego, w jaki sposób rozumiemy je dzisiaj, szczególnie w odniesieniu do obszaru poradzieckiego. Pod koniec lat siedemdziesiątych XX w. Hedley Bull i Adam Watson nazwali tak afrykańskie państwa postkolonialne, które były zaznaczone na mapie, istniały prawnie, ale nie gwarantowały bezpieczeństwa, porządku, podstawowych potrzeb swoim mieszkańcom⁴. Istniały *de iure*, ale nie *de facto*. Inaczej jest z *quasi*-państwami współcześnie, kiedy istnieją one *de facto*, ale nie *de iure*, gdyż mają podstawowe atrybuty państwa oprócz terytorium, ludności, mają jeszcze prezydenta, parlament, armię i walutę, odbywają się tam „wybory parlamentarne” i są przeprowadzane referenda. Nie dysponują jednak uznaniem międzynarodowym. Cechują się więc suwerennością materialną, ale nie mają suwerenności formalnej. Oznacza to, że z punktu prawa międzynarodowego podlegają jakiemuś innemu państwu. Nie mogą one być członkami ONZ, bo są postrzegane jako część terytorium innego państwa. Według Påla Kolstø jednostka polityczna, aby mogła zostać zakwalifikowana do grupy *quasi*-państw, powinna spełniać trzy kryteria. Po pierwsze, jej władze muszą kontrolować (większość) terytorium, do którego zgłaszają pretensje. Po drugie, bezskutecznie zabiegają o uznanie międzynarodowe innych państw. Po trzecie, muszą istnieć minimum dwa lata⁵. Kwestia uznania międzynarodowego jest więc charakterystycznym elementem w wyróżnianiu tych jednostek geopolitycznych.

Powstanie i istnienie *quasi*-państw w stosunkach międzynarodowych wiąże się z kilkoma wspólnymi cechami. Bartosz H. Stanisławski nazwał je „informacyjnymi czarnymi dziurami” w stosunkach międzynarodowych, co wiąże się z brakiem dostępnych danych na temat tego, co dzieje się wewnątrz tych tworów politycznych⁶. *Quasi*-państwa utworzone na obszarze poradzieckim powstały w wyniku konfliktów separatystycznych⁷. Były to: Górski Karabach (1988-1994), Południowa Osetia (1991-1992), Abchazja (1992-1994), Nadniestrze (1991-1992). Konflikty te przeszły w stan „zamrożenia”, a ich cechą

---

tion: *State- and Nation-building in South Caucasian Quasi-states*, „Europe-Asia Studies” 60(2008), No 3, May, s. 483-509.

⁴ *The Expansion of International Society*, ed. H. Bull, A. Watson, Oxford: Clarendon Press 1984.

⁵ P. KOLSTØ, *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States*, „Journal of Peace Research” 2006, No 6, s. 725 – cyt. za: M. KOSIENKOWSKI, *Quasi-państwo*, s. 151.

⁶ *Para-States, Quasi-States, and Black Spots: Perhaps Not States, But Not „Ungoverned Territories”*, *Either*, ed. B.H. Stanisławski, „International Studies Review” 10(2008), s. 366-396.

⁷ J. SOLAK, *Mołdawia Republika na trzy pęknięcia. Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar „zamrożonego konfliktu” o Naddniestrze*, Toruń: Europejskie Centrum Edukacyjne 2009, s. 58.

wspólną jest nie tyle brak formalnego rozwiązania, ile właśnie funkcjonowanie na tych terytoriach *quasi*-państw. Od początku 2014 r. na terytorium Ukrainy tworzone jest kolejne *quasi*-państwo: Donbas lub inaczej Doniecka Republika Ludowa i Ługańska Republika Ludowa. Twory te obejmują tereny wschodnich obszarów Ukrainy (obwodów donieckiego i ługańskiego), około 3% terytorium państwa ukraińskiego, a jego granice są wyznaczone przez toczące się działania zbrojne⁸.

Istnienie *quasi*-państw związane jest ze słabością państw macierzystych, które nie są w stanie odzyskać integralności terytorialnej państwa. Do czynników zewnętrznych i najistotniejszych, gwarantujących istnienie *quasi*-państw, należy zaliczyć mocarstwa sąsiednie, które korzystają na istnieniu tych bytów geopolitycznych. *Quasi*-państwa w większości nie są w stanie funkcjonować bez silniejszego protektora (na obszarze poradzieckim – Rosji). Prawdopodobnie bez jej wsparcia politycznego, militarnego i gospodarczego zniknęłyby one z mapy politycznej świata bardzo szybko⁹.

W niniejszym artykule przedstawimy problem wykorzystywania *quasi*-państw w realizacji celów polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej po zakończeniu zimnej wojny. Region poradziecki jest traktowany przez Rosję priorytetowo jako miejsce realizacji jej żywotnych, geopolitycznych interesów¹⁰. Według wielu, szczególnie zachodnich ekspertów, Rosja wykorzystuje *quasi*-państwa w polityce zagranicznej wobec państw poradzieckich, aby kontrolować swoją strefę wpływów, aby jako mocarstwo umacniać swoją pozycję międzynarodową¹¹. Instrumentalizacja *quasi*-państw w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej ma na celu: 1. zwiększenie bezpieczeństwa państwa rosyjskiego; 2. zwiększenie pozycji i prestiżu międzynarodowego Rosji oraz 3. spowodowanie wzrostu siły państwa rosyjskiego¹².

---

⁸ J. FELSZTINSKI, M. STANCZEK, *Trzecia wojna światowa? Bitwa o Ukrainę*, przeł. J. Redlich, Poznań: Dom Wydawniczy Rebis 2015, s. 273-342.

⁹ P. KOLSTØ, H. BLAKKISRUD, *The Sustainability and Future*, p. 483-509.

¹⁰ Ф. КУНЭ, *НАТО и Южный Кавказ*, Тибилси: Кавказский институт мира 2003, s. 23-24.

¹¹ R. ALLISON, *Peacekeeping in the Soviet Successor States*, „Chalio Papers” 1994, No 18, November, s. 1.

¹² W teorii polityki zagranicznej wyróżnia się jeszcze cel: optymalizację reguł funkcjonowania środowiska międzynarodowego, lecz Rosja nie realizuje tego celu za pomocą *quasi*-państw, stąd pominięto ten cel w niniejszym opracowaniu. J. HEATHERSHAW, *Post-conflict Tajikistan. The politics of peacebuilding and the emergence of legitimate order*, London–New York 2009, s. 33-35, 64, 133-134.

1. WZROST BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA

Zapewnienie bezpieczeństwa państwa jest potrzebą egzystencjalną i rozumiane jest jako zdolność do przeciwstawienia się różnym zagrożeniom; stanowi obiektywną i subiektywną pewność przetrwania, posiadania i swobód (możliwości) rozwoju danego podmiotu¹³. Istnienie *quasi*-państw w sąsiedztwie Federacji Rosyjskiej początkowo było odbierane przez Rosjan bardzo negatywnie. Wybuch konfliktów zbrojnych w „bliskiej zagranicy” zagrażał bezpieczeństwu Federacji Rosyjskiej na jej granicach zewnętrznych¹⁴. Konflikty te generowały negatywne tendencje, tj. śmierć mieszkańców, w tym Rosjan mieszkających w państwach Wspólnoty Niepodległych Państw, fale uchodźców, zniszczenia materialne, wzrost przestępczości zorganizowanej, nielegalny handel bronią, narkotykami i ludźmi. Angażując się w tych konfliktach, Rosja chciała ograniczyć te zjawiska poprzez prowadzenie operacji pokojowych WNP, mediację, gwarantowanie pokoju i włączenie wielostronnych struktur regionalnych do przeciwdziałania tym zjawiskom. Rosyjski prezydent Borys Jelcyn w 1993 r. określił rolę Rosji jako gwaranta pokoju i stabilności na terytorium b. ZSRR¹⁵.

Pewne terytoria, na których toczyły się działania zbrojne, były miejscem aktywnego osiedlania się Rosjan w czasach radzieckich lub wyjazdów turystycznych¹⁶. W ciągu trzech lat od rozpadu ZSRR na terytorium Rosji przybyło ponad 2 mln uchodźców i osób zmuszonych do zmiany zamieszkania z państw poradzieckich¹⁷. W Naddniestrzu ludność rosyjska obawiała się

---

¹³ R. ЗИЁВА, *Институционализация безопасности европейского: концепcje – структуры – функционирование*, Warszawa: Wydawnictwo Scholar 1999, s. 29.

¹⁴ А. Гольц, *Миротворческие операции средство реализации национальных интересов России*, w: *Россия: новые параметры безопасности*, Москва: Радуга 1995, s. 48.

¹⁵ L. JONSON, *Keeping the Peace in the CIS. The evolution of Russian Policy*, „Discussion Paper RIIA” 1999, No 81, s. 9.

¹⁶ W 1989 r. 73,7 mln obywateli ZSRR żyło poza granicami swoich „narodowych terytoriów”, z czego Rosjanie stanowili 25 mln. Większość z nich mieszkała w państwach nieogarniętych konfliktami zbrojnymi: na Ukrainie (prawie 45%) i w Kazachstanie (25%). Reszta była rozproszona na całym obszarze poradzieckim, przy czym tylko niewielka ich część mieszkała na Kaukazie Południowym. *Введение в теорию международных отношений и анализ внешней политики. Учебное пособие*, Санкт-Петербург 2001, s. 41.

¹⁷ W Abchazji wybuch konfliktu zaskoczył ponad 10 tys. rosyjskich turystów wypoczywających latem na pięknych piaskach Suchumi i w innych kurortach. Rosjanie zaangażowali się więc w ewakuację cywilów przez rosyjską Flotę Czarnomorską. W sumie w Abchazji żyło prawie 70 tys. Rosjan, w wyniku wojny z Gruzją na początku lat dziewięćdziesiątych XX w.

utrąty wpływów i dyskryminacji w sytuacji przyłączenia się Mołdawii do Rumunii, stąd 14. Armia rosyjska pomogła separatystom obronić niezależność Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej. W innych miejscach, jak na przykład w Górskim Karabachu, pojawiali się rosyjscy uchodźcy, uciekający przed szaleństwem wojny i czystek etnicznych¹⁸.

Ponadto tendencje separatystyczne na obszarze poradzieckim były groźne także dla Federacji Rosyjskiej, która borykała się z utrzymaniem integralności terytorialnej własnego państwa. Obawiano się, że precedens czeczeński może doprowadzić do rozpadu federacji, tak jak stało się to z ZSRR. W doktrynie wojskowej z 1993 r. zapisano, że Federacja Rosyjska potrzebuje sił zbrojnych i innych oddziałów wojskowych, aby zatrzymać i ograniczyć konflikty zbrojne i inne tragiczne przejawy przemocy w granicach państwa bądź na jego obrzeżach, które zagrażają jej żywotnym interesom¹⁹. Obawy o rozczłonkowanie państwa rosyjskiego podsumował W. Putin, przekonując, że wojna w Czeczenii była dalszym „ciągiem procesu rozpadu ZSRR”²⁰. Jeszcze w latach dziewięćdziesiątych XX w. był taki pogląd, że o ile odśrodkowe dążenia republik radzieckich doprowadziły do rozpadu ZSRR, o tyle Czeczenia może także doprowadzić do rozpadu Federacji Rosyjskiej. Oznaczało to, że władze rosyjskie starały się zapobiec „efektowi domina” w państwie rosyjskim²¹.

---

zginęło ok. 1000 z nich, a 30 tys. stało się uciekinierami. Д. ТРЕНИН, *Предотвращение, управление и урегулирование конфликтов на территории бывшего СССР: насколько расходятся интересы России и Запада*, w: *Международный опыт разрешения этнических конфликтов, Этнические и региональные конфликты в Евразии*, red. Б. Коппиртерс, Э. Ремакль, А. Зверв, Москва: Книга 3 1997, s. 123.

¹⁸ Kaukaskie konflikty wywołały fale migrantów i uciekinierów, przyczyniając się do nagłego, znacznego wzrostu liczby Ormian i Azerów wśród ludności Rosji. Po raz pierwszy powstała też duża diaspora gruzińska, licząca ok. 1 mln osób. K. MALAK, *Kaukaski wymiar polityki zagranicznej Rosji w okresie Władimira Putina*, w: *Rosja w okresie prezydentury Władimira Putina*, red. A. Stępień-Kuczyńska, S. Bieleń, Łódź–Warszawa–Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2008, s. 359.

¹⁹ T. THOMAS, *The Russian armed forces in Chechnya, 1994*, w: *Regional peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*, J. Mackinlay, red. P. Cross, Tokyo: United Nations University Press 2003, s. 124.

²⁰ S.M. EVANGELISTA, *The Chechen Wars: Will Russia Go the Way of the Soviet Union?*, Washington 2002, s. 45; A. POLITKOVSKAYA, A. BURRY, T. TULCHINSKY, G.M. DERLUGUIAN, *A Small Corner of Hell, Dispatches from Chechnya*, Chicago 2003, s. 18.

²¹ Nie było to twierdzenie bezpodstawne, gdyż proces stopniowej decentralizacji Rosji okazał się trwałym elementem życia politycznego w tym kraju w latach dziewięćdziesiątych XX w. Konflikt w Czeczenii nie uchronił państwa rosyjskiego przed znacznym rozluźnieniem stosunków centrum–peryferie i tendencja ta utrzymywała się do czasu przejęcia władzy przez Władimira Putina, który zdecydował o centralizacji państwa i wprowadzenia zasady mianowa-

Jednakże sytuacja zmieniła się, kiedy Rosja uznała, że rozwiązała problem ceczeński na swoim terytorium. Tym bardziej stało się to jasne po ogłoszeniu niepodległości przez Kosowo 17 II 2008 r. i uznaniu jego niepodległości przez większość państw NATO²². Stworzyło to groźny precedens dla Rosji – odejścia od zasady integralności terytorialnej państw i nieingerencji w ich wewnętrzne sprawy. Postawiło to także ważne pytania przed władzami w Rosji: w jaki sposób potraktować nieuznawane dotychczas *quasi*-państwa na obszarze poradzieckim? Sprawa ta stała się tematem debaty w rosyjskiej Dumie w marcu 2008 r. pt. *O stanie uregulowania konfliktów na obszarze WNP i apelach skierowanych do Federacji Rosyjskiej o uznanie niepodległości Republiki Abchazji, Republiki Osetii Południowej i Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej*²³. W czasie debaty postanowiono zrewidować strategię Rosji wobec nieuznawanych republik, wykorzystując do tego „precedens kosowski”.

Należy zdawać sobie sprawę z faktu, że *quasi*-państwa w sąsiedztwie Federacji Rosyjskiej powodują wiele problemów dla jej bezpieczeństwa. Tworzące się w 2014 r. *quasi*-państwa na wschodzie Ukrainy nie sprzyjają stabilizacji Rosji. Większość uchodźców z Ukrainy przemieściło się w na tereny Rosji. Tylko do grudnia 2014 r. 490 tys. uchodźców z Ukrainy poprosiło w Rosji o azyl. Z kolei według danych rosyjskiej służby migracyjnej od kwietnia 2014 do lipca 2015 r. do Rosji przejechało więcej niż milion osób²⁴. Mieszkają w tragicznych warunkach, zwiększając niebezpieczeństwo przeludnienia, epidemii, przestępczości i chorób. Według danych ONZ w konflikcie zbrojnym na Ukrainie od połowy kwietnia 2014 do maja 2015 r. zginęły 6362 osoby²⁵. Natomiast nikt do końca nie wie, ile faktycznie jest ofiar tej wojny, bo Rosja oficjalnie nie przyznaje się do wysyłania w region

---

nia przez prezydenta członków Rady Federacji (izby wyższej rosyjskiego parlamentu). W. ZAJĄCZKOWSKI, *Relacje Centrum–regiony*, „Analizy OSW” z 20 IX 1996.

²² Różnica polegała na tym, że Zachód prowadził akcję dyplomatyczną wobec uznania Kosowa za pośrednictwem ONZ, Rosja zaś opierała się na decyzji władz Abchazji i Osetii Południowej, które w efekcie „agresji” gruzińskiej nie były już – w oczach Rosjan – „integralną częścią Gruzji”, tylko niepodległymi państwami.

²³ Ю.В. КОСОВ, А.В. ТОРОПЫГИН, *Содружество Независимых Государств. Институты, интеграционные процессы, конфликты и парламентская дипломатия*, Москва 2009, s. 120-123.

²⁴ ФМС: около 900 тысяч украинцев хотят остаться в России, 15.07.2015, <http://ria.ru/society/20150715/1129839746.html> [dostęp: 23.07.2015].

²⁵ *Briefing on the Violation Ceasefire in Ukraine*, <http://www.whatsinblue.org/2015/06/briefing-on-the-situation-in-ukraine.php> [dostęp: 11.07.2015].

wojny swoich żołnierzy. Według strony „Gruz 200” na portalu społecznościowym Facebook liczba ta na dzień 22 VII 2015 r. wynosiła 1200²⁶.

Z drugiej strony, jeżeli wczytamy się w dokumenty strategiczne z zakresu polityki bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej, to znajdziemy w nich, że za jedno z najważniejszych zagrożeń Rosja rozpatruje rozszerzenie NATO na Wschód²⁷. W związku z tym pośrednio istnienie *quasi*-państw przyczyniło się do zatrzymania ekspansji sojuszu w strefę rosyjskich „żywotnych interesów”, a więc z jej punktu widzenia Rosja zwiększyła swoje bezpieczeństwo.

2. WZROST POZYCJI I PRESTIŻU MIĘDZYNARODOWEGO

Rosja postrzegała angażowanie się w regulowanie konfliktów zbrojnych i wspieranie *quasi*-państw w obszarze poradzieckim jako sposób na umocnienie swojej przywódczej roli w regionie. Zdaniem George’a Modelskiego każde mocarstwo ma swój okres wzrostu i upadku, który dzieli się na cztery fazy: chaosu, powstania państwa dominującego, delegitymizacji statusu przywódcy oraz dekoncentracji dominacji²⁸. Rosja, która jest mocarstwem regionalnym, także stara się pełnić rolę przywódcy w regionie poradzieckim i wykorzystywała do tego wiele instrumentów. Jednym z nich były *quasi*-państwa: Górski Karabach, Naddniestrze, Abchazja, Osetia Południowa oraz Donieck i Ługańsk (*in status nascendi*)²⁹.

1. W fazie chaosu (1988-1992) doszło do załamania się ładu geopolitycznego na obszarze ZSRR i wybuchu pierwszego konfliktu zbrojnego w Górskim Karabachu. Następnie dezintegracji ulega Gruzja (wpierw w Osetii Po-

---

²⁶ Nazwa „Gruz 200” wzięła się z tego, że tak prawdopodobnie określa się transport zwłok żołnierzy rosyjskich z Ukrainy (<https://www.facebook.com/groups/gruz200/> [dostęp: 23.07.2015]).

²⁷ Указ Президента РФ от 12.05.2009 N 537 „О стратегии национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года”, <http://graph.document.kremlin.ru/page.aspx?1012112> [dostęp: 12.10.2012].

²⁸ Model ten był dynamiczny, wznosił się i opadał, a mocarstwa zamieniały się miejscami jako liderzy. Na przestrzeni dziejów władza przechodziła od jednego do drugiego kraju. Z wyliczeń G. Modelskiego (*Long Cycles in World Politics*, Seattle–London 1987, s. 62) dotychczas było pięć długich cykli: portugalski (w XVI w.), holenderski (XVII w.), pierwszy i drugi cykl brytyjski (XVIII i XIX), cykl amerykański (XX w.).

²⁹ W negocjacjach w Mińsku we wrześniu 2014 r. po raz pierwszy negocjatorzy separatystów zostali wymienieni w dokumencie (jako „przedstawiciele wybranych rejonów obwodów donieckiego i ługańskiego”), co formalizowało ich obecność i wzmacniało podmiotowość. R. SADOWSKI, *Ukraina pod presją*, „Analizy OSW” z 24 IX 2014.

łudniowej, a następnie w Abchazji) oraz Mołdawia (w Naddniestrzu). Reakcja Rosji na wybuch konfliktów zbrojnych na obrzeżach imperium była chaotyczna i w tamtym czasie mocno „zdecentralizowana” ze względu na rozpad struktur politycznych i wojskowych. Charakterystyczny był brak kontroli nad jednostkami wojskowymi, rozszanymi po dawnym imperium. To ograniczało możliwości wpływu na sytuację w regionach konfliktów oraz powodowało, że w pierwszych latach tzw. gorącej fazy konfliktów poradzieckich (Górski Karabach, Osetia Południowa, Abchazja, Naddniestrze) Moskwa nie była jednolitym ośrodkiem decyzyjnym i to, co robiła, miało „doraźny, przypadkowy i reaktywny charakter”³⁰. Oficjalnie Rosja głosiła poszanowanie integralności terytorialnej każdego państwa ogarniętego konfliktem zbrojnym, ale nieoficjalnie wspierała separatystów³¹. Nie odbywało się to jednak z „odgórnego” zalecenia, ale często z braku kontroli nad jednostkami wojskowymi, stacjonującymi w miejscach wybuchu konfliktów, szczególnie w sytuacjach, kiedy część żołnierzy służących w nich była miejscowa (Abchazja, Osetia Południowa, Naddniestrze). Decydującym był czynnik „złych i głodnych” oficerów prowadzących swoje lokalne wojny na obrzeżach imperium³².

2. Druga faza (1992-1994), w której pojawia się dominujące państwo – przywódca regionalny. Jest on w stanie „wcielić w życie swój projekt geopolityczny”, powołać nowe instytucje, aby stosować i narzucać nowy porządek na określonym obszarze³³. W przypadku konfliktów zbrojnych dochodzi do uregulowania większości z nich, a Rosja staje się mediatorem, gwarantem pokoju, stroną stabilizującą i wysyłającą swoich żołnierzy do operacji pokojowych. W tym okresie, w dużej mierze dzięki zaangażowaniu Rosji, udaje się zakończyć działania zbrojne w najważniejszych konfliktach poradzieckich: w Osetii Południowej (czerwiec 1992 r.), w Naddniestrzu (lipiec 1992 r.), w Górskim Karabachu (maj 1994 r.) i Abchazji (maj 1994 r.)³⁴. Żaden z tych konfliktów nie zostaje rozwiązany, bowiem nie zostają podpisane pro-

---

³⁰ А. ЗВЕРЕВ, *Этнические конфликты на Кавказе 1988-1994*, w: *Спорные границы на Кавказе*, ред. Б. Коппитерс, Москва 1996, s. 34; D. LYNCH, *Peacekeeping Strategies in CIS: The Case of Moldova, Georgia and Tajikistan*, London 2000, s. 13-14.

³¹ А. БРЫС, *Rosja w XXI wieku. Gracz światowy czy koniec gry?*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne 2009, s. 62-87.

³² А. ЗВЕРЕВ, *Этнические конфликты*, s. 34.

³³ P.K. БАЕВ, *Russia's Policies in Secessionist Conflicts in Europe in the 1990s*, „Security Policy Library” 1998, No 11, s. 3-40.

³⁴ R. YOGIAVEETIL, *Fighting The Phantom Menace: Applying The Model of Taiwanese WTO Integration To The Problem Of South Ossetian Autonomy*, „The George Washington International Law Review” 2014, 1 April, s. 437-475.

zumienia pokojowe, a tylko dokumenty o zawieszeniu broni. Z drugiej strony działania rosyjskie, mimo że przyczyniły się do zakończenia lokalnych wojen, wywoływały niejednoznaczne oceny na Zachodzie. Zdaniem Leny Jonson Rosja zmieniła się w interwenta wojskowego, niestrzymającego się wytycznych i standardów oenzetowskiego systemu operacji pokojowych. Siły zbrojne Rosji były silnie zaangażowane w tym czasie w rozwiązywanie konfliktów i zachodnia społeczność międzynarodowa wątpiła w jej tylko pokojowe intencje, podważała bezstronność takiego działania³⁵. W tym okresie preferowało się rozwiązania siłowe, interwencje, które jednak nie były skuteczne i nie przyniosły Rosji korzyści ani prestiżu międzynarodowego³⁶.

3. Trzecią fazę (1994-2008) – delegitymizacji – otwierała wojna w Czeczenii, która potwierdziła obawy dotyczące wygranej „partii wojny” na najwyższych szczeblach władzy rosyjskiej. Rosja utraciła wizerunek gwaranta pokoju, mediatora i sprzymierzeńca rozwiązań niesiłowych. W tej fazie, według G. Modelskiego, dochodzi do delegitymizacji przywódcy i z czasem rośnie sprzeciw innych uczestników stosunków międzynarodowych wobec „dobrej woli” lidera. W styczniu 1996 r. ministrem spraw zagranicznych Rosji został Jewgienij Primakow, który położył nacisk na działania w regionie „bliskiej zagranicy” jako elementu rosyjskiej koncepcji euroazjatyckiej. Z jednej strony operacje pokojowe stały się bardziej przemyślane, za siłą szły negocjacje i rozmowy pokojowe, co nie było równoznaczne z neutralnością rosyjskich jednostek, które zwykle wspierały którąś ze stron konfliktu. W praktyce oznaczało to, że wojska przyjęły stanowisko którejś ze stron i *de facto* traciły swój „mirotwórcyjski” status³⁷.

Umocnienie się *quasi*-państw: Abchazji, Osetii Południowej, Górskiego Karabachu i Naddniestrza powoduje, że Rosja dochodzi do wniosku, że mogą się one stać dogodnym narzędziem nacisku politycznego na państwa regionu, ale niekoniecznie jest w stanie wpłynąć na ich pokojowe zakończenie. Akceptacja przez Rosję *status quo* prowadzi rosyjskich przywódców do wniosku, że jeżeli nie jesteśmy w stanie rozwiązać tych konfliktów, to postarajmy się w jak największym stopniu wykorzystać ich istnienie, aby zmaksymalizować realizację interesów narodowych w regionie poradzieckim. Taka logika doprowadza do pogorszenia się stosunków z państwami dotkniętymi separatyzmami: Gruzją, Mołdawią, Azerbejdżanem. Rosja stawała się „częścią problemu”

³⁵ D. SAGRAMOSO, *Russian peacekeeping policies*, w: *Regional peacekeepers*, s. 13.

³⁶ S.L. CLARK, *Russia in a Peacekeeping Role*, s. 137.

³⁷ General-pułkownik Borys Gomow – cyt. za: A. ГОЛЬЦ, *Миротворческие операции*, s. 50-51.

procesu pokojowego lub odzyskania utraconych terytoriów. Nie dotyczyło to Armenii, dla której Rosja nadal pozostawała gwarantem bezpieczeństwa. Cechą charakterystyczną tej fazy, jak wskazuje G. Modelski, jest poszukiwanie przez uczestników ukształtowanego porządku regionalnego, alternatyw. Jest to tendencja widoczna zarówno na poziomie regionu, czego przykładem była inicjatywa powołania GUAM, organizacji regionalnej, stworzonej w 1997 r., zrzeszającej państwa – Gruzję, Ukrainę, Azerbejdżan i Mołdawię – w budowaniu ich bezpieczeństwa (początkowo wyłączając ze współpracy sprawy wojskowe). Ale ważniejsze zmiany zaczynają wiązać się z rywalizacją międzynarodową na obszarze poradzieckim³⁸. W regionie coraz aktywniejsi stali się inni aktorzy międzynarodowi: państwa i organizacje międzynarodowe. Stany Zjednoczone ogłosiły obszar poradziecki „strefą swoich żywotnych interesów”, Unia Europejska zaktywizowała swoją politykę we wschodnim sąsiedztwie. Ale Rosja jako przywódca regionu była nadal silna i potrafiła neutralizować inicjatywy pokojowe, które nie wychodziły z gabinetów rosyjskich polityków, chociaż nie była też w stanie przeforsować swoich projektów pokojowych, np. memorandum Kozaka w 2003 r. w sprawie Naddniestrza³⁹. Państwa regionu, szczególnie Gruzja, Azerbejdżan, Mołdawia, ale także Armenia, zaczęły silniej współpracować z alternatywnymi systemami bezpieczeństwa, NATO i UE. W zachodnich instytucjach coraz częściej mówiło się o potrzebie włączenia się w procesy pokojowe w konfliktach poradzieckich. OBWE, w ramach „zasad madryckich” (2006-2007), zaproponowała rozmieszczenie międzynarodowych sił pokojowych w Górskim Karabachu, Unia Europejska wysłała misję graniczną do Mołdawii i na Ukrainę (EUBAM) i wraz ze Stanami Zjednoczonymi została obserwatorem procesu pokojowego w Naddniestrzu (2005). USA pomogła także wyszkolić i wyposażać armię gruzińską oraz wspierała rozszerzenie NATO na Wschód. W tej sytuacji Rosja jako przywódca regionalny postanowiła „rozmróznić” dwa konflikty wewnętrzne (Osetię Południową i Abchazję), aby utrzymać wpływy na obszarze poradzieckim.

4. To prowadzi do czwartej fazy (po 2008 r.) – dekoncentracji. W modelu George’a Modelskiego powinna nastąpić reakcja militarna i materialne zniszczenie dotychczasowego przywódcy. Być może tego zaczęła obawiać się

---

³⁸ A. WŁODKOWSKA-BAGAN, *Rywalizacja mocarstw na obszarze poradzieckim*, Warszawa: Difin 2013.

³⁹ M. KAPITONENKO, *Resolving Post-Soviet „Frozen Conflicts”: is Regional Integration Helpful*, „Caucasian Review of International Affairs” 3(1)(2009), Winter, s. 37-44.

Rosja, borykająca się z syndromem „obłożonej twierdzy”⁴⁰. Aby temu zapobiec, postanowiła obronić mieszkańców *quasi*-państw w Osetii Południowej i Abchazji. Następnym krokiem było „naprawienie historii”, czyli powrót Krymu do Rosji w marcu 2014 r. i wojna na Ukrainie⁴¹.

Generalnie umocnienie się *quasi*-państw na obszarze poradzieckim było w większości przypadków efektem działań rosyjskich w postaci prowadzonej polityki paszportyzacji, wsparcia finansowego i gazowego, budowy połączeń infrastrukturalnych (tj. połączenie kolejowe między FR i Abchazją, gazociąg z Osetią Południową), wprowadzenia nowego reżimu wizowego między Rosją a terytoriami separatystycznymi, mianowania rosyjskich obywateli na wysokie stanowiska polityczne, inwestycji w gospodarkę rosyjskiego kapitału. Nie zawsze jednak udawało się powołać „swojego człowieka” do rządzenia *quasi*-państwem. Tak było w przypadku naddniestrzańskiego „prezydenta” Jewgienija Szewczuka, którego kandydatura nie była wspierana przez Rosję⁴². W Osetii Południowej także początkowo w 2011 r. zwyciężyła w wyborach prezydenckich opozycyjna działaczka Ała Dżiojewa, chociaż ostatecznie prezydentem został rosyjski kandydat Anatolij Bibilow. W Abchazji w czerwcu 2014 r. obalono niezależnego polityka abchaskiego i powołano prorosyjskiego „prezydenta”, który zgodził się na integrację z Rosją.

Podsumowując, należy odpowiedzieć negatywnie na pytanie, czy *quasi*-państwa podnoszą prestiż międzynarodowy Rosji. Działania Rosji wobec *quasi*-państw spotykają się raczej z negatywną reakcją „społeczności międzynarodowej”. Takie jednostki geopolityczne bowiem destabilizują porządek i bezpieczeństwo międzynarodowe, łamią zasady integralności i nienaruszalności granic istniejących państw. *Quasi*-państwa najczęściej borykają się także z problemami gospodarczymi, gdyż ich udział w handlu międzynarodowym jest ograniczony. Według niektórych badaczy są to tzw. czarne dziury, w których kwitnie nielegalny handel bronią, narkotykami, alkoholem, ludźmi

---

⁴⁰ В. КОРОВИН, *Удар по России. Геополитика и предчувствие войны*, Санкт-Петербург: „Питер” 2014, s. 244-247.

⁴¹ R. MENON, E. RUMER, *Conflict in Ukraine. The Unwinding of the Post-Cold War Order*, Cambridge: Massachusetts Institute of Technology, s. 96-98.

⁴² Ponadto zainicjowane przez Szewczuka rozmowy dwustronne w formacie 1+1 (Mołdawia–Naddniestrze) mogły pozbawić Rosję wpływów w procesie normalizacji stosunków regionalnych, szczególnie dlatego, że proces ten był wspierany zarówno przez UE, jak i Ukrainę. Metoda „małych kroków” (która często była tylko deklaracjami) stała się mottem nowego „prezydenta” Naddniestrza i władz w Kiszyniowie. Chodziło o uregulowanie najprostszych i najbardziej praktycznych aspektów współżycia Mołdawii i Naddniestrza, jak most czy sieć telefoniczna. P. OLEKSY, *Federalizacja powraca*, „Nowa Europa Wschodnia” z 11 VII 2012.

i organami⁴³. Z racji niemożności korzystania z pełnego uczestnictwa w stosunkach międzynarodowych *quasi*-państwa nie mogą, jak w przypadku państw małych, promować swoich interesów w organizacjach międzynarodowych, co zwiększyłoby ich prestiż i wzmocniło państwo wewnątrz i na zewnątrz. Są skazane na silniejszego protektora i realizują jego interesy w stosunkach międzynarodowych. Bez niego stają się najczęściej bytem sezonowym.

Niemniej jednak Rosja od czasu do czasu stara się budować swój prestiż międzynarodowy, angażując się w procesy pokojowe w przestrzeni poradzieckiej. W ten sposób chce być postrzegana jako gwarant bezpieczeństwa i stabilizacji regionu⁴⁴. Co ciekawe, po 2008 r. zintensyfikowała swoją aktywność dyplomatyczną w odniesieniu np. do *quasi*-państwa – Górskiego Karabachu⁴⁵. Odnawiała rozmowy Grupy Mińskiej OBWE i samodzielnie doprowadziła strony konfliktu do serii spotkań. Prezydent Dmitrij Miedwiediew zainicjował podpisanie, po raz pierwszy od zawieszenia broni, między prezydentami Armenii i Azerbejdżanu wspólnych dokumentów: deklaracji moskiewskiej (2008), deklaracji astrachańskiej (2010) i deklaracji soczijskiej (2012)⁴⁶. Regulowały one kwestie pokojowych intencji stron, budowania środków zaufania i wymiany jeńców wojennych. Pomimo wzrostu oczekiwań politycy kaukasky nie doszli do porozumienia w sprawie zasad madryckich⁴⁷ i pokojowego rozwiązania tego konfliktu. Po raz kolejny Rosji nie udało się przymusić skonfliktowanych państw do zawarcia satysfakcjonujących porozumień i powrócono do strategii

---

⁴³ P. KOLSTØ, H. BLAKKISRU, *The Sustainability and Future*, s. 500-502.

⁴⁴ M. SŁOWIKOWSKI, *Konsekwencje „kaukaskiego precedensu” dla perspektyw uregulowania konfliktu wokół Naddniestrza*, „Analizy Natolińskie” 2008, nr 6 (29), s. 4.

⁴⁵ П. КАНДЕЛЬ, *Региональные конфликты в Европе и их урегулирование: Южная Осетия, Абхазия, Косово, Приднестровье, Нагорный Карабах, Кипр*, w: *Безопасность Европы*, ред. В.В. Жукрин Москва 2011, s. 200-208.

⁴⁶ *Meeting with the presidents of Azerbaijan and Armenia, President of Russia*, <http://eng.special.kremlin.ru/news/3351> [dostęp: 23.02.2013].

⁴⁷ 29 VII 2007 r. został zaprezentowany przez OBWE ministrom spraw zagranicznych Armenii i Azerbejdżanu w Madrycie dokument pt. *Podstawowe zasady pokojowego rozwiązania tego konfliktu w Górskim Karabachu*, który dotyczył m.in. zwrotu przez Ormian Azerbejdżanowi pięciu okupowanych regionów, przylegających do Górskiego Karabachu. Do tych regionów miały być wprowadzone międzynarodowe siły pokojowe, które zapewniłyby powrót uchodźców azerskich. Otwarte miały zostać połączenia komunikacyjne i granice między Azerbejdżanem i Armenią, a także między Armenią i Turcją. Następnie, po 10-15 latach, w Górskim Karabachu miało zostać przeprowadzone referendum, w którym mieszkańcy zdecydować mieli o jego ostatecznym statusie. Faktycznie był to wariant „ziemia za pokój”, jednakże do realizacji porozumień nie doszło.

utrzymania *status quo*, czyli wspierania słabszych (Armenii) kosztem silniejszego (Azerbejdżanu).

3. WZROST SIŁY FEDERACJI ROSYJSKIEJ

Celem polityki zagranicznej państwa jest wzrost siły państwa, którą definiuje się jako możliwość oddziaływania i wywierania wpływu na innych uczestników stosunków międzynarodowych. Zdaniem Marka Pietrasia „jednym ze skutków wywierania wpływu może być nie tylko zmiana zachowań uczestników stosunków międzynarodowych, lecz także ukształtowanie strefy wpływów danego państwa, z reguły mocarstwa”⁴⁸. Wydaje się, że *quasi*-państwa w największym stopniu realizują właśnie ten cel polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej zarówno w odniesieniu do krajów regionu państw poradzieckich, jak i aktorów spoza regionu: USA, UE, NATO, Turcji i Iranu. Chodzi o zachowanie strefy wpływów rosyjskich oraz wpływu na politykę zagraniczną i bezpieczeństwa państw poradzieckich.

Za pomocą *quasi*-państw Rosja kontroluje przestrzeń poradziecką, szczególnie wobec państw, na terytoriach których „twory” takie funkcjonują. Na przykład przez wiele lat ograniczała dążenia prozachodnie Mołdawii (Naddniestrze), Gruzji (Abchazja i Osetia Południowa) czy Azerbejdżanu (Górski Karabach) albo po prostu eliminowała wpływy innych mocarstw: USA, UE i Turcji w regionie rosyjskich „żywotnych interesów”. Z punktu widzenia rosyjskiej polityki zagranicznej takie *quasi*-państwa są skutecznym instrumentem wpływu na państwa poradzieckie, dlatego Rosja wspiera dążenia separatystyczne w innych państwach regionu, stosując taktykę wspierania słabszych przeciwko silniejszym. W tym przypadku „słabszym” są *quasi*-państwa: Abchazja, Osetia Południowa, Górski Karabach, Naddniestrze, a „silniejszymi” odpowiednio Gruzja, Azerbejdżan i Mołdawia. Od początku 2014 r. na terytorium Ukrainy tworzone jest kolejne *quasi*-państwo: Donbas lub inaczej Doniecka Republika Ludowa i Ługańska Republika Ludowa.

Pierwsze konflikty z lat dziewięćdziesiątych XX w. dotyczyły rywalizacji regionalnej i lokalnej. Natomiast utrzymywanie się nierozwiązanych konfliktów, czyli właśnie *quasi*-państw, można traktować w kategoriach „wielkiej gry” między Rosją i Zachodem, dzięki którym wyznaczała ona granice wpły-

---

⁴⁸ M. PIETRAŚ, *Kategoria wpływu w stosunkach międzynarodowych*, w: *Region Azji Centralnej jako obszar wpływów międzynarodowych*, red. B. Bojarczyk, A. Ziętek, Lublin: Wyd. UMCS 2008, s. 15.

wów międzynarodowych. Należy się zgodzić z Andrzejem Kasprzykiem, osobistym przedstawicielem Urzędującego Przewodniczącego OBWE w sprawie konfliktu w Górskim Karabachu, że to nie konflikty zostały „zamrożone”, ale „zamrożone” jest ich rozwiązanie. Dzięki istnieniu *quasi*-państw w postaci Naddniestrza i Górskiego Karabachu, a przez wiele lat Abchazji i Osetii Południowej, Rosja utrzymuje stały wpływ na politykę zagraniczną i bezpieczeństwa państw regionu, jednocześnie nie dopuszczając do bliższych kontaktów niektórych z nich (Mołdawii, Gruzji, Armenii, Azerbejdżanu) z europejskimi i euroatlantyckimi instytucjami współpracy. Stąd wniosek, że konflikty te są „zakładnikami globalnej rywalizacji”⁴⁹. Federacji Rosyjskiej w szczególności zależy na ograniczeniu ekspansji Zachodu na Wschód⁵⁰. Dotyczy to przede wszystkim Stanów Zjednoczonych i NATO, a ostatnio także Unii Europejskiej. Na przykład *quasi*-państwo w Naddniestrzu stanowi gwarancję polityki neutralności Mołdawii⁵¹. Konflikty zbrojne w państwach poradzieckich pozwoliły zahamować rozszerzenie NATO. Mołdawia przyjęła opcję neutralną polityki bezpieczeństwa, a kiedy Gruzja dostała obietnicę wejścia do NATO, Rosjanie poprzez wojnę sierpniową w 2008 r. skutecznie podważyli gotowość NATO do zaangażowania się po stronie Gruzji. Tym sposobem Rosja wyeliminowała perspektywę rozszerzenia NATO o inne państwa WNP, szczególnie Ukrainy, która także przejawiała takie ambicje⁵². W 2010 r. Rosja wznowiła antagonizmy wokół Górskiego Karabachu i zablokowała normalizację stosunków turecko-ormiańskich, a więc *de facto* wejścia Turcji na Kaukaz Południowy⁵³. Z kolei nowa wojna na Ukrainie w 2014 r. wyda-

---

⁴⁹ F. ISMAILZADE, *The Geopolitics of the Nagorno-Karabakh Conflict*, „Global Dialogue” 7(2005), nr 3-4, Summer-Autumn, <http://worlddialogue.org/content.php?id=354> [dostęp: 02.01.2013].

⁵⁰ J.L. BLACK, *Russia Faces NATO Expansion. Bearing Gifts or Bearing Arms?*, New York–Oxford 2000, s. 5-105.

⁵¹ *Moldovan Minister of Defense: Cooperation with NATO does not violate the Constitution*, 26.11.2012, <http://politicom.moldova.org/news/moldovan-minister-of-defense-cooperation-with-nato-does-not-violate-the-constitution-234101-eng.html> [dostęp: 30.12.2012]; *Will Russia end Eastern Europe's Last Frozen Conflict? A Report to the Members of the Committee on Foreign Relations of the United States Senate*, 8 February 2011, United States Senate, Washington, <http://lugar.senate.gov/issues/foreign/pdf/report/Moldova.pdf> [dostęp: 01.01.2013].

⁵² A. LEGUCKA, *Perspektywa członkostwa Ukrainy i Gruzji w NATO*, *Praca naukowo-badawcza*, Warszawa: Akademia Obrony Narodowej 2010, s. 5-55.

⁵³ Udało się doprowadzić do odsunięcia Turcji od pojednania i normalizacji stosunków z Armenią, która ponownie znalazła się w rosyjskiej blokadzie strategicznej. Erywań zgodził się na przedłużenie stacjonowania sił rosyjskich na własnym terytorium do 2044 r.

je się potwierdzać tezę o skuteczności instrumentarium, jakie dają *quasi*-państwa w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej w przestrzeni poradzieckiej.

Jeszcze w sierpniu 2008 r. wydawało się, że uznanie niepodległości Abchazji i Osetii Południowej przez Rosję spowoduje rezygnację przez nią z możliwości wpływania na Gruzję z pomocą *quasi*-państw⁵⁴. Przecież „wartość” *quasi*-państw polegała na ich tymczasowości, „zamrożeniu konfliktu”, na *unfinished business* (niezakończonych sprawach), ciągłym poczuciu zagrożenia i niepewności ze strony silniejszego państwa-protektora takiego *quasi*-państwa, czyli Rosji⁵⁵. Ale takie *quasi*-państwa nie uzyskały uznania międzynarodowego (poza niewielkimi państwami), gdyż większość organizacji międzynarodowych i państw zdecydowanie opowiedziało się za integralnością terytorialną Gruzji i potrzebą wycofania się sił rosyjskich z tych dwóch prowincji.

W przypadku Abchazji w listopadzie 2014 r., a następnie Osetii Południowej w marcu 2015 r. rozpoczął się powolny proces integracji *quasi*-państw z Federacją Rosyjską⁵⁶. Chociaż, jeśli chodzi o to drugie, integracja ma bardziej zaawansowany charakter i objęła m.in. podporządkowanie osetyjskich struktur siłowych rosyjskim. Przejęcie przez Rosjan odpowiedzialności za ochronę granic nie oznaczało dla Gruzji „zamknięcia sprawy” granic z separatystycznymi *quasi*-państwami. Wręcz przeciwnie. Zagrożenie dla integralności terytorialnej Gruzji jest nadal bardzo duże. Przy okazji ważnych wydarzeń z dnia na dzień Rosjanie przesuwają punkty graniczne w głąb „Gruzji właściwej”. Miało to miejsce podczas wyborów prezydenckich w październiku 2013 r., podczas podpisywania przez Gruzję umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską w czerwcu 2014 oraz w lipcu 2015 r., kiedy to granicę przesunięto o 1,5 kilometra w głąb terytorium Gruzji, zbliżając się do ważnych punktów infrastruktury gazowej i transportowej tego kraju⁵⁷.

---

⁵⁴ 26 VIII 2008 r. Rosja uznała niepodległość Abchazji i Osetii Południowej. Stała się gwarantem przetrwania politycznego i gospodarczego obu *quasi*-państw. Wysłała odpowiednią ilość rosyjskiego personelu zabezpieczającego, a także rozmieściła taktyczne rakiety balistyczne w Osetii Południowej (Toczka-U) i system obrony powietrznej w Abchazji (S-300).

⁵⁵ Rosja pracuje także nad modernizacją infrastruktury lotniczej Osetii Południowej (na lotnisku w mieście Dżawa) oraz portowej w Abchazji (Oczamczira). Jednocześnie jest „sponsorem” tych państw. Z rosyjskiego budżetu pokrywane jest 90% budżetu Osetii Południowej i prawie 50% budżetu Abchazji. S. SECRIERU, *Protracted Conflicts in the Eastern Neighbourhood: Between Averting Wars and Building Trust*, „Neighbourhood Policy Paper” 2013, No 6, January, s. 2.

⁵⁶ M. FALKOWSKI, *Rosja wchłania Osetię Południową*, „Analizy OSW” z 25 III 2015.

⁵⁷ G. MCHEDLISHVILI, *West Will Rue Ignoring Russia's Moves into Georgia*, 20 July 2015, <http://www.chathamhouse.org/expert/comment/west-will-rue-ignoring-russia-s-moves-georgia#sthash.Kll X4Q2Z.dpuf> [dostęp: July 2015].

KONKLUZJE

Quasi-państwa stanowią instrument wpływu silniejszego regionalnego mocarstwa – Federacji Rosyjskiej – na państwa sąsiednie: Gruzję, Mołdawię, Azerbejdżan, Armenię oraz, w perspektywie, na Ukrainę. Geopolityka tych tworów politycznych ogranicza się do realizacji polityki Federacji Rosyjskiej w przestrzeni poradzieckiej. Realizują zwłaszcza najważniejszy cel polityki zagranicznej, który związany jest z utrzymaniem swojej strefy wpływów i wzrostu siły państwa. W mniejszym stopniu *quasi*-państwa pozwalają na wzrost prestiżu i pozycji międzynarodowej Rosji oraz bezpieczeństwa tego państwa. Dla mocarstwa, za jakie uważa się Rosja, oddziaływanie na polityki państw regionu wydaje się najistotniejsze. Dzięki funkcjonowaniu *quasi*-państw Rosja ogranicza wpływy najważniejszych rywali, czyli NATO, Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej, a nawet Turcji. Takim państwom, jak Gruzji, Ukrainie, Mołdawii, Armenii, Azerbejdżanowi, które narażają interesy rosyjskie, trudniej jest nawiązywać z nimi relacje.

Jeśli chodzi o model regionalnego przywództwa Rosji z wykorzystaniem *quasi*-państw, należy zauważyć, że wydaje się prawdopodobny scenariusz dalszego utrzymywania istniejącego stanu rzeczy, czyli instrumentalnego traktowania władz separatystycznych przeciwko ich metropoliom. Według niektórych politologów „Rosja utrzymuje celowo napięcie w tym, co określa swoją strefą wpływów i celowo to napięcie dozuje, raz zwiększając poziom niepokoju, raz go obniżając [...] prowadzi politykę «pulsującego napięcia»”. Dzieje się to z wykorzystaniem *quasi*-państw⁵⁸.

BIBLIOGRAFIA

- ALLISON R., Peacekeeping in the Soviet Successor States, „Chalio Papers” November 1994, No 18.
BAEV P.K., Russia’s Policies in Secessionist Conflicts in Europe in the 1990s, „Security Policy Library” 1998, No 11.
BIELEŃ S., Tożsamość międzynarodowa Federacji Rosyjskiej, Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR 2006.

---

⁵⁸ Tak jak zgadzamy się na stratę dla Zachodu Gruzji, tak możemy nie obronić Mołdawii. Wywiad z Krzysztofem Szczerkim, 24.01.2013, <http://portal.arcana.pl/Tak-jak-zgadzamy-sie-na-strate-dla-zachodu-gruzji-tak-mozemy-nie-obronic-moldawii,3549.html> [dostęp: 12.02.2013].

- BLACK J.L., *Russia Faces NATO Expansion. Bearing Gifts or Bearing Arms?*, New York–Oxford 2000.
- Briefing on the Violation Ceasefire in Ukraine, <http://www.whatsinblue.org/2015/06/briefing-on-the-situation-in-ukraine.php>, [dostęp: 11.07.2015].
- BRYC A., *Cele polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej*, Toruń: Adam Marszałek 2004.
- BRYC A., *Rosja w XXI wieku. Gracz światowy czy koniec gry?*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne 2009.
- Evangelista S.M., *The Chechen Wars: Will Russia Go the Way of the Soviet Union?*, Washington 2002.
- FALKOWSKI M., Rosja wchłania Osetię Południową, „Analizy OSW” z 25 III 2015.
- FELSZTINSKI J., STANCZEK M., *Trzecia wojna światowa? Bitwa o Ukrainę*, przeł. J. Redlich, Poznań: Dom Wydawniczy Rebis 2015.
- ФМС: около 900 тысяч украинцев хотят остаться в России, 15.07.2015, <http://ria.ru/society/20150715/1129839746.html> [dostęp: 23.07.2015].
- ГОЛЬЦ А., Миротворческие операции средство реализации национальных интересов России, w: *Россия: новые параметры безопасности*, Москва: Радуга 1995.
- HEATHERSHAW J., *Post-conflict Tajikistan. The politics of peacebuilding and the emergence of legitimate order*, London–New York 2009.
- ISMALZADE F., *The Geopolitics of the Nagorno-Karabakh Conflict*, „Global Dialogue”, 7(2005), No 3-4, Summer-Autumn, <http://worlddialogue.org/content.php?id=354> [dostęp: 02.01.2013].
- JONSON L., *Keeping the Peace in the CIS. The evolution of Russian Policy*, „Discussion Paper RIIA” 1999, No 81.
- KAPITONENKO M., *Resolving Post-Soviet „Frozen Conflicts”: is Regional Integration Helpful*, „Caucasian Review of International Affairs” 3(1)(2009), Winter.
- КАНДЕЛЬ П.: Региональные конфликты в Европе и их урегулирование: Южная Осетия, Абхазия, Косово, Приднестровье, Нагорный Карабах, Кипр, w: *Безопасность Европы*, ред. В.В. Жукрин, Москва 2011.
- KOLSTØ P., BLAKKISRUUD H., *Living with Non-recognition: State- and Nation-building in South Caucasian Quasi-states*, „Europe-Asia Studies” 60(2008), No. 3, May.
- КОРОВИН В.: *Удар по России. Геополитика и предчувствие войны*, Санкт-Петербург: „Питер” 2014.
- KOSIENKOWSKI M., *Quasi-państwo w stosunkach międzynarodowych*, „Stosunki Międzynarodowe” 38(2008), nr 3-4.
- КОСОВ Ю.В., ТОРОПЫГИН А.В.: *Содружество Независимых Государств. Институты, интеграционные процессы, конфликты и парламентская дипломатия*, Москва 2009.
- КУНЭ Ф., *НАТО и Южный Кавказ*, Тибилси: Кавказский институт мира 2003.
- LEGUCKA A., *Geopolityczne uwarunkowania i konsekwencje konfliktów zbrojnych na obszarze poradzieckim*, Warszawa: Difin 2013.
- LEGUCKA A., *Perspektywa członkostwa Ukrainy i Gruzji w NATO*, Praca naukowo-badawcza, Warszawa: Akademia Obrony Narodowej 2010.
- LYNCH D., *Peacekeeping Strategies in CIS: The Case of Moldova, Georgia and Tajikistan*, London 2000.
- MALAK K., *Kaukaski wymiar polityki zagranicznej Rosji w okresie Władimira Putina*, w: *Rosja w okresie prezydentury Władimira Putina*, red. A. Stępień-Kuczyńska, S. Bieleń, Łódź–Warszawa–Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2008.

- MCHEDLISHVILI G., West Will Rue Ignoring Russia's Moves into Georgia, 20 July 2015, http://www.chathamhouse.org/expert/comment/west-will-rue-ignoring-russia-s-moves-georgia#sth_ash.Kll_X4Q2Z.dpuf [dostęp: July 2015].
- Meeting with the presidents of Azerbaijan and Armenia, President of Russia, <http://eng.special.kremlin.ru/news/3351> [dostęp: 23.02.2013].
- MENON R., RUMER E., Conflict in Ukraine. The Unwinding of the Post-Cold War Order, Cambridge: Massachusetts Institute of Technology 2015.
- MODELSKI G., Long Cycles in World Politics, Seattle-London 1987.
- Moldovan Minister of Defense: Cooperation with NATO does not violate the Constitution, 26.11.2012, <http://politicom.moldova.org/news/moldovan-minister-of-defense-cooperation-with-nato-does-not-violate-the-constitution-234101-eng.html> [dostęp: 30.12.2012].
- OLEKSY P., Federalizacja powraca, „Nowa Europa Wschodnia” z 11 VII 2012.
- Para-States, Quasi-States, and Black Spots: Perhaps Not States, But Not „Ungoverned Territories”, Either, ed. B.H. Stanislawski, „International Studies Review” 10(2008).
- PIETRAŚ M., Kategoria wpływu w stosunkach międzynarodowych, w: *Region Azji Centralnej jako obszar wpływów międzynarodowych*, red. B. Bojarczyk, A. Ziętek, Lublin: Wyd. UMCS 2008.
- POLITKOVSKAYA A., BURRY A., TULCHINSKY T., DERLUGUIAN G.M., A Small Corner of Hell, Dispatches from Chechnya, Chicago 2003.
- SADOWSKI R., Ukraina pod presją, „Analizy OSW” z 24 IX 2014.
- SECRIERU S., Protracted Conflicts in the Eastern Neighbourhood: Between Averting Wars and Building Trust, „Neighbourhood Policy Paper” 2013, No 6, January.
- SŁOWIKOWSKI M.: Konsekwencje „kaukaskiego precedensu” dla perspektyw uregulowania konfliktu wokół Naddniestrza, „Analizy Natolińskie” 2008, nr 6 (29).
- SOLAK J.: Mołdawia Republika na trzy pęknięta. Historyczno-społeczny, militarny i geopolityczny wymiar „zamrożonego konfliktu” o Naddniestrze, Toruń: Europejskie Centrum Edukacyjne 2009.
- The Expansion of International Society, ed. H. Bull, A. Watson, Oxford: Clarendon Press 1984.
- THOMAS T., The Russian armed forces in Chechnya, 1994, w: *Regional peacekeepers: The Paradox of Russian Peacekeeping*, red. J. Mackinlay, P. Cross, Tokyo: United Nations University Press 2003.
- ТРЕНИН Д., Предотвращение, управление и урегулирование конфликтов на территории бывшего СССР: насколько расходятся интересы России и Запада; w: *Международный опыт разрешения этнических конфликтов, Этнические и региональные конфликты в Евразии*, red. Б. Коппитерс, Э. Ремакль, А. Зверв, Москва: Книга 3 1997.
- Указ Президента РФ от 12.05.2009 N 537 „О стратегии национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года”, <http://graph.document.kremlin.ru/page.aspx?1012112> [dostęp: 12.10.2012].
- Will Russia end Eastern Europe's Last Frozen Conflict? A Report to the Members of the Committee on Foreign Relations of the United States Senate, 8 February 2011, United States Senate, Washington, <http://lugar.senate.gov/issues/foreign/pdf/report/Moldova.pdf> [dostęp: 01.01.2013].
- WŁODKOWSKA-BAGAN A., Rywalizacja mocarstw na obszarze poradzieckim, Warszawa: Difin 2013.
- Введение в теорию международных отношений и анализ внешней политики. Учебное пособие, Санкт-Петербург 2001.

- YOGIAVEETIL R., Fighting The Phantom Menace: Applying The Model of Taiwanese WTO Integration To The Problem Of South Ossetian Autonomy, „The George Washington International Law Review” 2014, 1 April.
- ZAJĄCZKOWSKI W., Relacje Centrum-regiony, „Analizy OSW” z 20 IX 1996.
- ZIĘBA R., Cele polityki zagranicznej państwa, w: *Wstęp do teorii polityki zagranicznej państwa*, red. R. Zięba, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2004.
- ZIĘBA R., Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie, Warszawa: Wydawnictwo Scholar 1999.
- ZIĘBA R., Uwarunkowania polityki zagranicznej, w: *Polityka zagraniczna państwa*, red. J. Kukułka, R. Zięba, Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 1992.
- ЗВЕРЕВ А., Этнические конфликты на Кавказе 1988-1994, w: *Спорные границы на Кавказе*, ред. Б. Копитерс, Москва 1996.

WYKORZYSTYWANIE *QUASI*-PAŃSTW
W POLITYCE ZAGRANICZNEJ FEDERACJI ROSYJSKIEJ

S t r e s z c z e n i e

Celem niniejszego artykułu jest odpowiedź na pytanie, w jakim celu Rosja wykorzystuje *quasi*-państwa w swojej polityce zagranicznej. W teorii polityki zagranicznej państwa dążą do realizacji czterech podstawowych celów: 1. wzrostu bezpieczeństwa państwa, 2. wzrostu prestiżu i pozycji międzynarodowej, 3. wzrostu siły państwa, 4. optymalizacji reguł funkcjonowania środowiska międzynarodowego. Rosja pomaga przetrwać *quasi*-państwom takim, jak: Abchazja, Osetia Południowa, Naddniestrze i (za pośrednictwem Armenii) Górskiego Karabachu, gdyż dzięki nim kontroluje strefę swoich wpływów w regionie b. ZSRR. Od 2014 r. w Doniecku i Ługańsku na Ukrainie budowane są nowe *quasi*-państwa, co potwierdza tezę o efektywności tego instrumentu w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej.

Słowa kluczowe: *quasi*-państwa; zamrożone konflikty; polityka zagraniczna Rosji.

USING THE *QUASI*-STATES IN THE RUSSIA'S FOREIGN POLICY

S u m m a r y

The aim of this article is to address the question: how is Russia using the *quasi*-states in its Foreign Policy? Generally, country's foreign policy is focused to achieve four main goals 1) to increase its security; 2) to increase its international position and prestige; 3) to enhance its strength; and 4) to optimize the rules in the international environment. Russia helps to survive such *quasi*-states as Abkhazia, South Ossetia, Transnistria and (through Armenia) also the Nagorno-Karabakh because thanks to them Russia controls its sphere of influence in the post-Soviet area. Since 2014 in Donetsk and Lugansk (Ukraine) Russia is creating another *quasi*-states, what confirms the effectiveness of the *quasi*-states as an instrument in the Russia's foreign policy.

Key words: quasi-states; de facto states; frozen conflicts; Russia's foreign policy.